

ASPECTE ISTORICO-ȘTIINȚIFICE PRIVIND SEMNIFICAȚIA PRINCIPIULUI CONTRADICTORIALITĂȚII ÎN PROCESUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA

Igor SOROCEANU,

student al anului III, facultatea de DREPT a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM

REZUMAT

Păstrarea valorilor și supremației justiției la etapa actuală, reprezintă o etapă cheie a procesului de consolidare a statului de drept. Organul de urmărire penală și instanța de judecată au obligația să respecte derularea procesului penal în strictă conformitate cu legislația în vigoare. Principiile dreptului – au menirea să fundamenteze desfășurarea procesului penal complet și obiectiv, sub toate aspectele. Un rol important în procesul de egalare și nediscriminare a persoanelor în fața organelor de drept îi revine principiului contradictorialității, care reprezintă în sine un pilon fundamental în activitatea și funcționarea justiției naționale.

Cuvinte-cheie: justiție, contradictorialitate, subiect de drept, proces penal.

HISTORICAL-SCIENTIFIC ASPECTS REGARDING THE SIGNIFICANCE OF THE PRINCIPLE OF CONTRADICTION IN THE CRIMINAL TRIAL OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

SUMMARY

Preserving the values and the supremacy of justice at the present stage is a key stage in the process of consolidation the rule of law. The criminal prosecution body and the court have the obligation to respect the criminal proceedings in strict compliance with the legislation in force. Law principles – are meant to base the conduct of the full and objective criminal process in all its aspects. An important role in equality and non-discrimination process of persons before the law enforcement bodies is the principle of contradictory-which in itself represents a fundamental pillar in the activity and functioning of national justice.

Keywords: justice, adversariality, law subject, criminal trial.

Introducere. Progresele actuale din diverse domenii; evoluția sistemului judiciar; apariția noilor mijloace, tehnici și metode de înregistrare și acumulare a probelor, reprezintă o etapă cheie în procesul de efectuare a unor acțiuni de urmărire penală, ceea ce necesită o regândire mai promptă și vigilentă în momentul pronunțării unei decizii, de a respecta drepturile și obligațiile unei părți și respectiv de a nu admite încălcarea în drepturi a altor participanți la proces. Marele cercetător român, Eugeniu Speranția, menționa că „dacă dreptul apare ca un total de norme sociale obligatorii, unitatea acestei totalități este datorată consecvenței tuturor normelor fără de un număr minim de principii fundamentale, ele însele prezentând un maximum de afinitate logică între ele” [1, p.8].

Metode aplicate și materiale utilizate: În cadrul elaborării acestui articol, au fost aplicate metodele generale de cercetare științifică, cum ar fi: metoda sistematizării, analizei, sintezei și deducției. Complexul de surse

inspirative îl reprezintă cercetările din domeniul vizat al Republicii Moldova, României și Franței, precum și actele legislative.

Conținut de bază. Principiile dreptului reprezintă acele idei fundamentale care favorizează crearea productivă a normelor dreptului și aplicarea acestuia în viața de zi cu zi. În literatura juridică se atestă ideea că „principiile dreptului sunt acele elemente persistente, perene care dau stabilitate unui sistem normativ, adevărate comandamente ale vieții sociale, idei diriguitoare, menite să asigure și să garanteze ordinea socială” [2, p. 239]. Printre cele mai importante reguli de conduită pot fi remarcate legile parlamentului, actele executivului, precum și hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului. Conform art. 6 al CEDO, fiecare persoană are dreptul de a fi judecat „de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî, fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva

sa” [3, art.6 (1)]. În această ordine de idei, autorul J. Callewaert este de părere că art. 6 din actul sus menționat *impulsionează* „statelor obligația de a crea un sistem judiciar care să garanteze neutralitatea instanței” [4, p. 119].

Prima mențiune documentară cu privire la egalarea părților în drepturi în cadrul unui proces penal, a fost consfințită în art. 215 al Codului de procedură penală din 1961, citez: „acuzatorul, inculpatul, apărătorul, precum și partea vătămată, partea civilă, partea civilmente responsabilă și reprezentanții lor se bucură de drepturi egale în fața judecății în ce privește administrarea probelor, participarea la examinarea acestora și formularea cererilor” [5, art.215]. Cu toate că în textul dispoziției enunțate, nu este prevăzut expres conceptul de contradictorialitate, acesta poate fi dedus din conținutul normei juridice, ceea ce presupune egalarea tuturor părților la proces în faza judecării.

Următoarea gravare juridică a principiului contradictorialității este evident remarcată în conținutul textului

Pactului cu privire la drepturile civile și politice, unde la art.14 al acestei reglementări internaționale este specificat că „toți oamenii sunt egali în fața tribunalelor și curților de justiție. Orice persoană are dreptul ca litigiul în care se află să fie examinat în mod echitabil și public de către un tribunal competent, independent și imparțial, stabilit prin lege, care să decidă asupra contestațiilor privind drepturile și obligațiile sale cu caracter civil” [6, art.14].

Respectarea în egală măsură a principiului contradictorialității reprezintă o acțiune juridică specifică. Această alură și-a găsit în premieră stricta legiferare juridică abia la sfârșitul secolului al XX-lea, atunci când a fost adoptată legea cu privire la organizarea judecătorească. În conținutul acestui act legislativ era strict menționat că „judecarea cauzei se efectuează pe principiul contradictorialității” [7, art.10 (3)]. Așadar, principiul enunțat, reprezintă un pilon general al judecării și, în mod normal, ar fi evident să se aplice pe tot cursul fazei de judecată a procesului penal.

Investirea cu putere juridică a principiului contradictorialității în faza de judecare a procesului penal, are menirea de a evita periclitarea adevărului și egalitatea în drepturi. Codul de Procedură Penală a RM în vigoare a schimbat radical „*iluziile*” și „*stereotipurile*” cu privire la rolul principiului contradictorialității în procesul penal. În conținutul art. 24 se remarcă că „părțile participante la judecarea cauzei au drepturi egale, fiind investite de legea procesuală cu posibilități egale pentru susținerea pozițiilor lor. Instanța de judecată pune la baza sentinței numai acele probe la cercetarea cărora părțile au avut acces în egală măsură” [8, art.24 (3)].

Principiul contradictorialității reprezintă un concept directoriu în contextul contemporan al ordinii de drept. Acesta are menirea să fundamenteze în sistemul juridic autohton o unitate și omogenitate între toți participanții la judecarea cauzei. Principiul dat a fost instituit și implementat pentru crearea unui echilibru statornic, unei coerențe corespunzătoare situației reale și oferindu-i capacitatea de a dezvolta și implimenta o forță nouă – asociativă.

Este important de menționat, că în cadrul fazei de judecare a cauzei fie-

care parte își are poziția și părerea sa, prezentând argumente pro și contra. În acest sens, judecătorii au obligația de-a respecta normele juridice, ceea ce constituie o garanție importantă pentru părți. Astfel, oferindu-le tuturor dreptul la exprimare și dreptul de a prezenta dovezi, într-o manieră armonioasă și prestabilită din timp, adică până la începerea procedurii propriu-zise.

Destinatarii prescripțiilor juridice (procurori, judecători) au obligația de a stabili veridicitatea faptei și pronunțării unei soluții corecte în vederea neadmiterii încălcării drepturilor și libertăților cetățenilor și comiterii erorii judiciare.

Principiul analizat, în virtutea conținutului său, obligă purtătorii puterii judecătorești de a se supune legii și tuturor actelor normative, de a se conforma normelor menționate în textul acestora și de a nu admite acționarea în extrimitate sau în afara lor. Așadar, organele de ocrotire a normelor de drept trebuie să stabilească exact nu numai litera legii, ci și spiritul legii, scopul acesteia, ce anume se urmărește prin dispozițiile lor.

Esența principiului abordat este interpretată în literatura de specialitate într-un mod specific și anume, cel de a susține participanții la proces și de a contribui nemijlocit la satisfacerea cerințelor acestora, prin participarea colectivă la înfăptuirea justiției și apărarea drepturilor lor. Căluza principiului constă în tratarea persoanelor la un mod egal, fără careva deosebiri discriminatorii după diverse criterii.

Apariția și misiunea principiului contradictorialității în cadrul procesului penal garantează stabilirea adevărului și respectarea legii în toate etapele și cauzele supuse judecării. În vederea pronunțării unei decizii mai obiective, principiul cheie al studiului dat are menirea de a elimina orice influență sau ingerință asupra actului de justiție, pronunțându-se o hotărâre legală și întemeiată pe baza problemelor ce au fost prezentate în cursul judecării. Axându-se pe prioritățile unui stat de drept, în scopul existenței unei justiții imparțiale și obiective, legiuitorul a instituit principiul dat, pentru a oferi posibilitatea părților de a înlătura orice suspiciune privitoare la hotărârea pronunțată de instanța de judecată.

În prezent, ținând cont de faptul că

cețenii RM depun mai multe cereri la CEDO decât cetățenii statelor membre ale Uniunii Europene, Înalta Curte de la Strasbourg efectuează o monitorizare mult mai amplă activității organelor jurisprudențiale de la Chișinău. Orice persoană trebuie prezumată nevinovată până la proba contrarie, aceasta din urmă având dreptul la apărare, dreptul de-a fi informată de învinuirea care i se înainteză, precum și dreptul de a dispune de martori și interpreți. Autorul, R. K. Joulin susține teza că organele abilitate de înfăptuire a ordinii de drept, „trebuie să asigure independența și imparțialitatea membrilor săi, ..., cerință care trebuie să caracterizeze întotdeauna activitatea jurisdicțională” [9, p.765].

În vederea asigurării unui proces echilibrat, statul moldav a aderat la cele mai prestigioase tratate internaționale în domeniul protecției drepturilor omului. Preeminența internațională are menirea de a ajusta legislația națională cu scopul de a permite fiecărui cetățean dreptul la un proces echitabil, precum și efectuarea unei etape a dezbaterilor judiciare în faza de judecată. În repertoriul jurisprudenței CEDO se precizează că fiecare stat de drept trebuie să permită fiecărei persoane accesul liber la justiție, în așa mod, ca persoana respectivă să-și poată apăra dreptatea/interesele sale, prin prezentarea tuturor dovezilor contrare ce demonstrează activitatea sa legală.

O cerință precoce care poate asigura o dezbateră în contradictoriu, o reprezintă teza existenței unei imparțialități independente între membrii procesului penal. Instanțele europene, reiterează că, organele de drept sunt abilitate să examineze cauza, atât din punct de vedere a aspectelor conținutului de „facto”, cât și a celui de drept.

Autorii, F. Sudre și C. Picheral, sunt de părere „că atunci când organele de control europene utilizează noțiunea de plină jurisdicție, pare că acestea verifică nu numai puterea pe care o are un judecător cu privire la soluția care urmează a fi dată, ci și puterea de investigare a acestuia, anume posibilitatea deschisă de lege spre a cunoaște afacerea dedusă judecării sub toate aspectele de drept și de fact” [10, p.201].

Eficacitatea și credibilitatea unui proces contradictoriu constă în

existența unui echilibru vădit legal între celeritate și efectuarea unei judecăți complete și obiective. Deoarece, principiul contradictorialității, „mai presupune și posibilitatea oricăreia dintre părți de a-și exprima punctele de vedere proprii și față de orice chestiune adusă în discuție, din oficiu, de către instanța de judecată” [11, p.22].

Este important de menționat că, pentru existența unui proces contradictoriu, sunt necesare de-a exista independența și încrederea în judecători și instituțiile în care se realizează actul de justiție. Însă, cu regret, acest proces în unele cazuri nu-și poate realiza scopul său. Una dintre cauzele esențiale, la etapa actuală, care știrbesc profund imaginea și esența justiției, o reprezintă factorul politic și economic. „*Per a contrarium*”, din cauza aplicării mai dese a unei asemenea influențe exterioare prin diverse metode, scopul și rolul instanțelor judecătorești în ansamblul puterilor statului este mai redus.

În cazul respectării principiului contradictorialității, are loc aplicarea unei reprezentări democratice în cadrul plenului ședințelor de judecată, deoarece aceste probe contrarii prezentate, reprezintă o sursă de inspirație și un temei legal instanței, de a pronunța o hotărâre coerentă, adecvată și ajustată la standardele naționale în vigoare. Această măsură mai urmărește și scopul de a înlătura factorul coruptibil în procesul decizional al unei cauze juridice. Combinarea acestei metode de prezentare a dovezilor trebuie să fie una expresă și strictă reglementată de lege.

Principiul contradictorialității s-a călăuzit în practica actuală după anumite repere *forte*, precum ar fi apropierea justiției de justițiabili, căutarea împăcării părților, precum și luarea unor decizii adecvate – diferite de interesele unor persoane sau membri ai unor confesiuni neclare/suspecte. Etapa contradictorialității în procesul penal are menirea de-a instaura un sistem juridic unitar și eficient.

În același timp, merită o înaltă apreciere participarea și antrenarea în procesul contradictoriu, a mai multor entități cu statut diferit, care vor avea menirea de a evita concentrarea puterii în mâinile unei singure persoane, ceea ce nu exclude un eventual abuz

în exercitarea dreptului la libera exprimare și la prezentarea dovezilor, atât în apărare, cât și în acuzare. Această acțiune are rolul de a realiza o conlucrare și o corespundere a reglementărilor legale cu interesele generale ale societății. Acest proces de contradictorialitate reprezintă un element important al mecanismului de interferență și echilibrare între partea acuzării și partea apărării.

Contradictorialitatea într-un proces penal, ilustrează în sine egalitatea în fața justiției și unitatea funcției jurisdicționale. În acest sens, autorul I. Guceac menționa că pe baza principiului contradictorialității „și exercită atribuțiile prevăzute de lege instanțele prin care se realizează puterea judecătorească, raporturile dintre aceste instanțe și cele care apar în raport cu alte organe ale statului, instituții și organizații nestatale, precum și cu cetățenii” [12, p.422].

Un rol semnificativ al principiului dat, în faza de judecată o constituie și faptul că acesta are rolul de mentor în calitatea și obiectivitatea hotărârii adoptate. Acesta are menirea să inspire încredere părților în activitatea instanțelor și să sporească astfel prestigiul justiției.

Potrivit principiului în discuție, într-o țară democratică este prioritar să existe o funcționare optimă și decentă între structurile statale. Structurile respective, având obligativitatea să realizeze un „*document*” de justiție productiv, care să corespundă prevederilor și standardelor normative în vigoare.

Principiul contradictorialității în procesul penal este privit ca un ideal contemporan, ce are rolul de mediator al respectării supremației legii, egalitatea în fața justiției și guvernarea în activitatea instituțiilor de drept.

Instituția autorității judiciare este una etatică, care include în sine membrii dintr-o categorie profesională unică și totodată distinctă în raport cu alte categorii profesionale. Deoarece, după cum cunoaștem deja, că „activitatea judiciară se deosebește de atribuțiile și actele celorlalte autorități publice, iar administrarea ei reprezintă unul dintre atributele esențiale ale puterii suverane” [13, p.69-70]. Ceea ce îi determină pe aceștia să desfășoare orice acțiune procedurală, inclusiv procesul contradictoriu, în strictă conformitate

cu legea, să reflecte condițiile ei și să le înfăptuiască prin acțiuni și pârghii legale.

Desigur, nu putem trece cu vederea fără a menționa un aspect destul de important la capitolul respectării dreptului contradictorialității în procesul penal, și anume, că procurorul are atribuții substanțiale în vederea efectuării controlului asupra tuturor activităților de urmărire penală. În această ordine de idei, cercetătorul autohton, Al. Cocîrță, menționează că „mai coerentă și optimă se prezintă consolidarea autonomiei și independenței Procuraturii în cadrul autorităților judecătorești” [14, p.9]. Personalitatea sa, are misiunea de-a înlătura orice abatere ilegală care duce la restricționarea și încălcarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanelor. Generalizând activitatea „persoanei cu funcții de demnitate publică care exercită atribuțiile Procuraturii” [15, art.2], aş vrea să reitez că sarcinile acestuia nu sunt încredințate „în propriul lor interes, ci în interesul supremației legii și al celor care caută și doresc înfăptuirea justiției” [16].

Baza juridică de înfăptuire a principiului contradictorialității în procesul penal o constituie mijloacele specifice ale dispozițiilor constituționale și a celorlalte legi în vigoare. Această idee fundamentală este formulată cu precădere de doctrină, care presupune o unitate a scopurilor în activitatea organelor jurisdicționale.

În final, reiterăm că, principiul contradictorialității în procesul penal este instituit cu scopul de a afla adevărul și identificarea relațiilor privind conflictul de drept penal cu soluționarea căreia a fost investită instanța de judecată.

Dispozițiile modificărilor care-și fac prezența în realitatea juridică contemporană și din transformările colosale ale structurilor sociale, rezultă că la originea și punctul de pornire a acestora se află o inechitate socială, adică își face prezența fenomenul de ineficiență a normelor juridice.

Menirea principiului contradictorialității în procesul penal, are scopul de a pune bazele unui nou sistem de norme juridice eficiente tuturor participanților, fiind capabile de a determina natura și esența conținutului dispozițiilor juridice în condițiile

contemporaneității. Indiferent de nucleul normelor juridice, incapacitatea instituției superioare și instituită cu dreptul de a pronunța o decizie corectă, poate afecta direct civilizația contemporană în momentul interpretării și aplicării acesteia. În acest sens, în procesul de realizare a dreptului intervine instituția contradictorie a procesului – ca o funcție jurisdicțională, care impune respectarea în procesul de activitate a organelor abilitate a unor niveluri de calitate strict determinate. În vederea obținerii unei soluții vădit legale și în corespundere cu standardele legislației naționale în vigoare este necesară existența unei justiții calitative și eficient funcționale atât sub aspect instituțional, cât și funcțional. În scopul eliminării unei dictaturi latente și a influenței din exterior, este recomandabil ca „actorii” justiției să se conducă de precizările bazei normativ-juridice și să ia în calcul modelele de reglementare juridică normativă a relațiilor sociale. Așadar, putem reitera că etapa contradictorie a procesului penal este instituită ca o regulă fundamentală și orientată spre asigurarea realizării scopului generic al justiției contemporane.

Referințe bibliografice

1. Eugeniu Speranția, *Principiile fundamentale de filozofie juridică*, Cluj-Napoca, 1936.
2. Ionescu Steluța *Justiție și jurisprudență în statul de drept*, București, Ed. Universul Juridic, 2008.
3. Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, din 4 noiembrie 1950 adoptată la Roma.
4. J. Callewaert, *Temoignages anonymes des droits de la défense*, Paris, Ed. RTDH, 1990.
5. Codul de procedură penală al RSSM adoptat la 24 martie 1961 (abrogat).
6. Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice din 16.12.1966.
7. Legea nr. 514 din 06.07.1995 privind organizarea judecătorească // Monitorul Oficial nr. 15-17 din 22.01.2013.
8. Codul de procedură pen-

lă a Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003 // Monitorul Oficial nr. 104-110 din 07.06.2003.

9. R. Koeting Joulin, *La notionne européenne de tribunal independent et impartial au sens de l'article 6 par. 1 de la Convention Européenne de Sauvegarde des Droits de l'Homme*, Paris, Ed. RSC, 1990.

10. F. Sudre, C. Picheral, *Le diffusion du modeles europen du process equitables la documentasion francaise*, Paris, 2003.

11. Velescu A., *Contradictorialitatea – principiu fundamental al dreptului processual civil*, În: *Revista Română de Drept nr.7 din 1970*.

12. Guceac I., *Curs elementar de drept constituțional*, Vol. II, Chișinău, Ed. Reclama, 2001.

13. Rădulescu Andrei, *Puterea judecătorească*, București, Ed. Humanitas, 1990.

14. Cocîrță Al., *Reforma Procuraturii Republicii Moldova: obiective, activități, rezultate*, Chișinău, Ed. Cartier, 2013.

15. Legea nr.3 din 25.02.2016 cu privire la Procuratură // Monitorul Oficial nr. 69-77 din 25.03.2016, în vigoare din 01.08.2016.

16. Liniile Directoare asupra Rolului Procurorilor, adoptate la cel de-al VIII-lea Congres al Națiunilor Unite de prevenire a Criminalității și Tratatului Infractorilor, care a avut loc la Havana, Cuba la 27 august – 7 septembrie 1990.

INFORMAȚII UTILE:

Igor SOROCEANU,
student
al Academiei „Ștefan cel Mare” a
MAI al RM,
email: soroceanu94igor@gmail.com,
tel. 068578205.
Tudor OSOIANU,
avocat,
doctor în drept, conf. univ.
Igor TROFIMOV,
avocat,
doctor în drept, conf. univ.
Tudor OSOIANU,
lawyer,
docteur en droit,
professeur associé.
Igor TROFIMOV,
lawyer,
docteur en droit,

professeur associé.

Igor SOROCEANU,
étudiant
en Académie „Ștefan cel Mare”, du
Ministère
de l'Intérieur de la République
Moldova,
email: soroceanu94igor@gmail.com,
tel. 068578205